

90

РАЙНА
КАБАИВАНСКА

СЕ СПАСЯВА
НА СЦЕНАТА
ОТ БАЛА С
МАСКИ
В СВЕТА
НА ЕГОИЗМА

Моралът е антикварно понятие, но е свещено за всеки, който иска да успее, казва великата оперна прима, която е вторият мит на ХХ век след Мария Калас

ЛИЛИ ПЪРВАНОВА

Живеем в света на технологията, не на културата. Камо ли на операта... Така че задачата на нашата генерация бе да запазим традицията на великото минало в това изкуство – оперното. Много искам да съм постигнала поне малка част от това с всичките си ученици. Това казва с днешна дата великата оперна певица Райна Кабауванска, която на 15 декември 2024 година ще стане на 90. По този повод на 15 септември в Античния театър в Пловдив седем световноизвестни артисти от Школата „Кабауванска“ изнесоха грандиозен галаконцерт в чест на своята Маестра, а на 2 октомври в Софийската опера и балет се състоя финалният галаконцерт на най-новите таланти от нейния XXIV майсторски клас с Нов български университет.

За Кабауванска и публиката, и критиката продължават да изричат суперлативи и след 55-годишната ѝ върност на сцената. Пепти бе най-популярната личност в Италия, където живее и в момента. Нарече я и „втори мит на ХХ век след Мария Калас“.

Подобно на Вердиевата Виолета („Травиата“) обаче великата Райна не пропуска да изповядва, че е българка и страната ни е нейната „радост и кръст“.

„Аз съм пример за това, че певец от бедна страна може да пробие само с талант и със сила на духа. Някога заминах за Италия с два куфара, пълни с консерви. Имам напълно независим дух. Никога не прекланям глава пред никого. Може би съм била с глупави амбиции – винаги горда и самостоятелна. Кариерата ми е била без помощи от агенции и компании за грамофонни плочи. И така съм много горда, че в нашия свят това не е качество, а голям дефект“, с усмивка споделя Райна.

Кабауванска открай време сама е господар на кариерата си

Знае кога да се появи и кога да се отдръпне. Известно е, че никога не е позволявала да бъде пластилинен кукла в ръцете на импресариите.

Прочутият Хюрок се опитва да я ангажира за 10 години срещу солидна сума, но получава отказ. Импресарската къща „Колумбия“ в САЩ също не успява да я привлече със съблазнителни предложения. В миланската „Ла Скала“ тя отказва да пее в „Палачи“ с Караян въпреки преклонението си пред него. Причината е, че желае да покаже своята представа за героинята, а не виждането на маестрото за Неда. Сега е ясно, че това не е опърничавост на примадона, а характер, който последователно е наложил свой стил на сцената.

Пак в неин стил е да не крие възрастта си – 89 години. Има ведро лице, а когато се сърди, изражението ѝ е като на дете. Понякога се опитва да постъпва към околните като справедлив педагог. Преди да отпрати бележка или да зададе риторичен въпрос с категорична острота, тя първо се усмихва.

„Знаете ли, България ми даде кръвта и семейството, което е важно за живота, а Италия – успеха и признанието. Тръпка и притеснение съм имала само в началото, защото бях родена, за да пея. После естествената ми среда бе сцената, а не животът. За мен извън подиума всичко е бал с маски. Музиката, изкуството не ще спасят човечеството, но правят ежедневието ни по-красиво“, казва със съжаление Райна, тъй като „векът на технологията не е век на операта“.

Това изкуство, оперното, беше нещо много важно и с голяма стойност преди телевизията, преди интернет. Беше една масова култура, най-масовата всъщност. Особено в Италия. Сега вече този век не е нито на културата, нито на пеенето, а на технологията. А технологията може да помогне като информация. За жалост, информацията в електронните медии за културните ценности е много бедна. Аз се боря именно за да продължа традицията на оперното пеене, защото това е един израз на човешката нужда от красота. Изкуството създава красотата, а новите закони са на пазара – светът на консумацията“, смята Кабауванска.

Според нея сегашното общество живее, за да купува, да има все повече и повече, но не и в духовното поле.

„Не ми харесва това, което виждам. Не обичам много този свят на егоизъм, на поклонение пред парата. Не се чувствам удобно в него. Ето защо просто бягам съзнателно и се спасявам. Това е точната дума. Спасявам се чрез музиката, защото тя е свят, в който можеш да се загубиш и да се забравиш. Реалността малко ми тежи – това опошляване, да се стремим към предмети, това няма край“, казва Кабауванска.

Оперната прима не се плаши от промените, от ускорения ритъм на новия век, но с компютрите определено не се справя перфектно. Пише на ръка.

„Всъщност сме в епоха на светкавична промяна на света. Всичко се технологизира, но това не ни ощетява. Оптимист съм за бъдещето ни и дори не ме плаши изкуственият интелект. В Киджанската международна академия в Сиена, където аз съм професор, има клас по модерна композиция. Композират с компютри – изкуственият интелект навлиза с пълна сила. Тъй като се интересувам от всичко, ходих няколко пъти и видях как човешкият елемент вече почти не е необходим. Нужен е само за начало, после работи машината, всичко прави. А дава ли емоционалност? Е, това вече не знам, не съм философ. Знам обаче, че моралът е антикварно понятие, но е свещен дълг за всеки, който иска да успее“, с усмивка заявява певицата.

На въпроса дали може да има талант без благородство или интелект, Кабауванска е категорична: „Да, може. Но е друг вид. Познавам много големи артисти, които в живота не са много симпатични, дори мога да кажа, че не са много умни. Човешкото в таланта е съвсем друго. Макар че на сцената ние сме голи и сме това, което сме всъщност. Но има и имитация. Големият артист може да имитира чудесно всичко. Хамелеон ли се казваше на български? Живеем в стотици групи кожи. Свалянето им е

инстинкт, само талант. Не се учи“, твърди световноизвестното ни сопрано.

За Райна гнешната действителност е малко или повече политика. Нещо, от което иска да избяга, въпреки че живо я интересува.

„Живеем във време, в което и в политическата класа има много сериозна смяна на лица и ценности. Не знам дали има хора, които могат да доведат света до нещо хубаво, но знам, че това, което се случва, трябва да бъде прекъснато. Защото иначе загиваме. И семейството започва вече да загива. А то е коренът на света. А моето семейство ли? То за мен е щастлив остров. Но подробни острови са изключително малко“, смята Райна Кабауванска.

Божествено начало ли? Не, всичко при мен е много, много труд

Своя път в голямото изкуство Райна, една от звездите на белкантото, започва като последица от българската инженерна мисъл. Ето как: „Като момиче имах приятел инженер, който си беше направил радио, за да слушаме западните новини – разказва Кабауванска в интервю за италианския печат. – Не знаех нищо за Запада, не знаех името на нито един певец. Комунизмът не ни позволяваше да получаваме информация от Европа. Случайно един ден чух прекрасен глас. Не знаех, че това е Мария Калас, но в този момент реших, че искам да отида в страната, където пеят по този начин“. Това е било, когато Райна е на 17 г.

Кабауванска е родена на 15 декември 1934 г. в Бургас. Баща ѝ – Ячо Кабаувански, е ветеринарен лекар, писател, поет и университетски преподавател, а майка ѝ Стайка е учителка по физика. В детския си години свири на пиано и пее в Детски хор „Богра смяна“.

„Аз бях винаги първата в класа – и по физика, и по математика, по всичко имах 6 – спомня си тя. – Внезапно реших: ще пая. И слава богу, че родителите ми не ме спряха“, разказва Райна.

През 1957 г. тя завършва оперно пеене и пиано в Държавната консерватория „Панчо Владигеров“. След като се дипломира, пее в Ансамбъла на Трудовите войски. Помни този период като голямо забавление.

„В този ансамбъл бяха млади момчета, които пееха, свиреха, танцуваха. Имаше женска танцова трупа и две солистки, взети с конкурс. Това бяхме аз и Илинка Григорова – тя като сопран, аз като мецосопран. Бяхме много ухажвани. Ходехме с камиони по селата, докарани във военни униформи, трябваше да козируваме. Момчетата ни мъкнеха куфарите и много ни ухажваха“, спомня си Райна.

След това Райна е назначена в Софийската опера като хористка, което я амбицира да кандидатства за стипендия за специализация. И още на следващата година печели държавна стипендия за Москва. При което проявява нечувана дързост – влиза с ходатайството на генерал Иван Винаров, приятел на баща ѝ, при тогавашния министър на образованието Вълко Червенков и го моли да ѝ разреши с отпуснатите пари да замине вместо за съветската, за Милано. За нейна изненада, Червенков казва „да“.

Започва да учи музика в лицей „Виоти“ във Варчели при вокалните педагози Дзита Фумагали, Д. Тес и Мерлини. „Спомням си, че когато пристигнах в Италия с тогавашния ми червен български паспорт през 1958 г., веднага ми сложиха един италиански полицаи да ходи след мен. Сигурно си мислеха, че съм агентка на комунизма. Беше в Милано. Ходеше след мен абсолютно навсякъде. Една вечер се приближава от уроча в мизерната ми стаячка под наем и полицаят влиза след мен в двора на къщичката. Дотогава не го

беше правил. Те са малко пламенен народ италианците. Направо се нахвърли върху мен. Аз бях на 23 или на 24 години. Но нали съм балканско чедо, веднага се окопитих и му зашлевах такъв шамар... Не го видях повече никога и така разреших въпроса с шпионството.

В САЩ по-късно ми сложиха двама здравеняци от FBI да ходят след мен, но там не стана нужда да раздавам плесници. Те се държах много коректно“, спомня си певицата.

На въпроса дали е имала „божествено начало“, т.е. късмет, който да я е съпровождал, Кабауванска казва: „Всичко при мен е много, много труд. Учителката ми Дзита Фумагали беше щедър човек. Тя никога не вземаше пари. Аз свирех на пианото по време на уроците, после ми даваше да ям. Грижеше се за мен като майка, когато пристигнах в Милано“.

Това слава началото на едно продължило цял живот приятелство с Фумагали, която доживява до 102 г. Впоследствие по примера на своята учителка Райна Кабауванска на свой ред „осиновява“ млади таланти, за които се грижи, докато полетят по своя път из световните оперни сцени.

На 4 април 1959 г. Кабауванска печели с конкурс първата си роля в гр. Реджо Емилия – тя играе Жоржета в „Мантията“ на Джакомо Пучини. А от 1961 г. е солистка в „Ла Скала“ в Милано и в Софийската опера.

За първия си спектакъл в „Ла Скала“ за четири дни трябва да подготви ролята на Агнес в операта „Беатриче ди Тенда“ от Белини – малка, но трудна роля. Харесват я и още същата вечер получава предложение да пее в Метрополитън опера, където участва в „Палачи“ – постановка на Дзефирели. Само след няколко месеца в САЩ Райна Кабауванска сключва договор с Метрополитън за 15 сезона, като междуременно вече е пяла и в „Ковънт Гардън“.

Така „Ла Скала“ се оказва трамплинът, който я изстрелва право сред звездите в операта. Сред партньорите ѝ впоследствие са великите тенори на някои поколения: Франко Корели, Марио дел Монако, Джон Уикърс, Карло Бергонзи, Алфредо Краус, Пласидо Доминго, Хосе Карерас, Лучано Павароти. Огромен е списъкът на театрите, в които е пяла. Артистичният ѝ репертоар е широкообхватен и включва както Росини, Пучини, Белини и Доницети, така и Чайковски, Масне, Берлиоз, Вагнер, Рихард Щраус, а също по-съвременни композитори като Нино Рота и Бенджамин Бритън. Едни от най-знаковите ѝ роли са Травиата, Агрияна Лекуврьор, Франческа да Римини, Манон Леско, Мадам Бъттерфлай и Тоска.

„Знаете ли, парадоксално, но днес е по-трудно да се направи кариера, отколкото през 60-те години. Аз започнах по времето, когато на сцената все още бяха големите имена на ХХ век. Дебютирала съм с Марио дел Монако, пяла съм с Тито Гоби, с Джулиета Симионати, с всички онези, които направиха име веднага след Втората световна война. Още тогава те бяха исторически личности. За мен беше лесно да направя кариера, но защо беше лесно, и досега не мога да си го обясня точно. Може би защото имаше наистина големи диригенти. Такива, които знаеха къде има талант и възпитаваша този талант, караха го да расте. Ето, преди време бяхме в комисията на един конкурс заедно с шефа на лондонския „Ковънт Гардън“. Той каза нещо, което ми се стори страшно: „Ние имаме непрекъснато нужда от нови лица“. Ама чакайте сега, това е някакъв търговски способ – непрекъснато да предлагаш на публиката нови и нови лица, вместо да изграждаш тези, които виждаш, че могат да растат“, учудва се Райна.

Освен това певицата сравнява бездуховността на сцената с ефекта на атомна бомба. Кога си е отишла човечността, не ѝ е ясно, но смята, че това може да зачеркне всичко, което западната цивилизация е постигнала. „Сега ни носят трупове от нарязани крави, пълни с мухи. Това е на едно от биеналетата във Венеция например. Не мога да го приема като новост, защото я няма ръката, липсва креативността на човека“, разсъждава Кабауванска.

На сцената обаче тя проявява несъгласието си с режисьорите гласно и изобщо не мълчи.

Подгоних славата с два куфара
консерви

© ЛИЧЕН АРХИВ

Райна със съпруга си Франко Гуандалини

© КРУМ СТОЕВ

Кабаиванска с директора на Нов български университет д-р Георги Текев

© ЛИЧЕН АРХИВ

С любимата приятелка Блага Димитрова

Показва гласови възможности пред Йосифов

Кабаиванска и Лучано Павароти

В „Молитвата“ на Тоска с Хосе Карерас

През 1957 г. Райна (вляво) в консерваторията с проф. Илия Йосифов

Аз съм щастлив човек, защото минах през две поколения

„Ех, тези режисьори с техните фантазии. Много често не ги приемат, но пък дават нов вид на оперното изкуство. Певецът вече съвсем не е на първи план, а е само звено от спектакъла“.

Тук Кабауванска вижда влиянието на телевизията, на шоумените. Театърът не може да избяга от това. Сигурно малцина са се замисляли за сложността да пееш в различни позиции. Кабауванска е блестяща сценично и може да пее от всякакво положение: седнала, легнала, по корем, което е белег на висш пилотаж в техниката. Модерността в режисьорското виждане, оригиналните хрумвания трябва да бъдат представени по адекватен начин от изпълнителя. Той трябва да интерпретира идеята. Емоция, а не зрелищни ефекти е кредото на световната прима. Не приема героинята си Виолета от „Кривата“ с бич в ръка. А ако пък съвсем не може да излезе на глава с режисьора, да му промени гледната точка, тъй като не вижда смисъл да се кара с хората, отказва се. Както ѝ се случило в Билбао.

„Трябваше да пея една опера от Яначек. Още от първата репетиция виждам, че с режисьора никога няма да се сподогя. Защото решава да промени либретото, решава, че аз трябва да съм различна от образа. Още на втория ден, без нищо да кажа, нареших си куфарите и си заминах. И се свърши историята. Заместиха ме, толкоз.“

И друг пък Кабауванска се е противопоставяла, и то не на кого да е, а на великия Караян. Той ѝ направил забележка, че твърде много се движи по сцената, а тя му отговорила, че това е нейният начин. „Вижте какво, аз така интерпретирам моя образ. Ако ме приемете, добре. Ако не, отивам си“. И напуснала репетицията. Директорът на „Скалата“ я върнал, но Караян не ѝ простил. Повикал я 10 години по-късно за постановката на „Трубадур“ в Залцбург може би защото не можел да мине без нея.

„Е, и други роли съм отказвала. Първия път – когато ми предложи Тоска в летяща чиния. След първата репетиция вдигнах 40 градууса и приключихме. Вторият път беше в „Палачи“ в „Метрополитън“ с Дзефирели. Трябваше да правя любов на сцената или поне да симулирам, че се любя. Отказах“, казва примата.

Райна Кабауванска е и първата певица, която осъжда Миланската „Скала“ за нарушаване на договора ѝ. Краят на това партньорство означава за Кабауванска свободно да избира ролите в своята кариера. По това време Райна вече е най-прочутото сопрано в Европа след смъртта на Калас. Римската опера, Театро Комунале в Болоня, Щатсопера в Хамбург, „Сан Карло“ в Неапол, Театро Режо в Торино, „Колизеумът“ в Билбао, Театро Масимо в Палермо отварят вратите си за Кабауванска с нови предложения.

„Историята ми с „Ла Скала“ всъщност има продължение. След един голям концерт, организиран от Световната фондация за борба с рака, имаше тържествена вечеря с 30 официални гости. Аз се явих с едно разкошно кожено палто и казах пред цялата маса на директора на „Ла Скала“: „Много благодаря за Вашия разкошен подарък“. Настъпи гробно мълчание, той много се стресна и въпросително ме погледна „Как, какво?“. А аз: „Това кожено палто е от Вашите пари, след като спечелих делото“. Права си такива комедии, но пък и жестоко съм наказана за тях, защото повече не стъпих в „Скалата“. Не съжалявам!“, смее се Райна.

Според нея обаче с днешна дата времената са много променени и подобно нещо не може да се случи. „Култът вече не е към операта, защото тя е нещо изживяно. Едно време имаше само радио и то беше важно. Днес значителни са телевизията, компютърът, пазарът. Това е друг свят. Уви, трябва да живееш и в него. Понякога се срамувам, когато казвам на моите ученици: „Пазарът има нужда от такъв тип певец“. Едно време такава разсъждение не можеше

да съществува. Ти пееше само това, за което си роден. Изкуството вече е пазар. И трябва да се съчетаваме и с правилата“, смята певицата.

Неведнъж изследователите на Райна са градили хипотези какво ли би се случило, ако бе започнала кариера в театъра. Самата тя ги разколебава – да търсиш образа в партитурата е едно, а да го извлечаш от написаното слово е съвсем друго. Съзнанието за строга диференцираност на артистичната изява я кара също дълго да се колебае дали да приеме участие във филма на Ичикава, където получава шанс да запечата на лента една от най-силните си роли – Мадам Бътерфлай. И то в партньорство с Франко Неро и Алида Вали. Колебае се, защото киното е „съвсем друга опера“.

И днес Райна Кабауванска убеждава с всяка роля, че в нейното изкуство усещането на мига е условие, без което не може. След 20 години в „Метрополитън“ и 15 в „Ковънт Гардън“ тя знае, че в Европа и САЩ операта е бизнес, част от бляскавия ритуал. Избрала е да живее и твори в Италия, защото там операта е на живот и смърт. Към България се завръща носталгично, но и за да ни събужда – с благородни жестове, благотворителност и златния си глас, който предава на учениците си.

Приятелите – Мария Калас, Блага Димитрова, Лучано – доверявах им се!

„Аз съм щастлив човек, защото минах през две поколения. Пях с певците на „златните години“ на оперното изпълнителско изкуство. Започнах с Марио дел Монако, Франко Корели, Бергонци, Тито Гоби, Ди Стефано и други. А в „Ла Скала“ замествах едни от най-големите имена – Мария Калас, Антоанета Стела, Леила Генджер, Елизабет Шварцкопф, Прайс“, казва Райна. За нея пък великият Лучано Павароти казва: „Когато говорим за Тоска в миналото, това е Мария Калас, а днес – това е Райна Кабауванска“.

„Всъщност да ви кажа, Калас е несравнима с никого. Тя е певчески феномен, който се ражда рядко, а пък аз и другите прочути певици сме съвсем нормални като гласови дадености. Макар да ме наричат дива и мит, аз не мога да се сравнявам с феномена Калас. Тази жена живееше само и единствено с музиката. В живота не намери своето място. Беше като загубена бамбина, която с музиката се превръщаше в гигант. И аз много ѝ се възхищавах“, споделя за покойната си приятелка днес Райна Кабауванска. Самата тя дори взема награда на името на Калас.

„Вярно е, че съм единствената българска оперна певица, която пряко е работила с нея. Професионално между нас е имало кръсъци. Но това са специфични дръзки. Когато се запознах с нея, тя вече не пееше. А за Калас да не пее, означаваше да не живее. И даже си мисля, че всички тези истории с любовта с Онасис са нещо странно, да не кажа нещо по-силно. Тя се е запознала с Аристотел Онасис, когато вече не можеше да пее. Имало ли е истинска любов там, не знам. Но когато загуби сцената, тя загуби всичко. А пък аз се запознах с нея по времето, когато беше изгубила вече и Онасис. Мога да разкажа една интересна случка с Мария. Беше голямо светско събитие. Торино 40 години нямаше оперна сграда и това беше откриването на новата модерна опера. Няма да забравя никога. Аз пях, а тя ми вика: „Защо пееш така тъмно, отвориай гърлото“. Аз първо замълчах, но по едно време ѝ казах: „Чакайте сега – вие цял живот сте пели тъмно, ние сме се учили от вас, а сега вие ме карате да пея по друг начин – светло. Как?“. А тя ме погледна с такъв един поглед – като на изгубено дете. И знаете ли какво ми каза? „Ето защо вече не мога да пея“. Трагедия. А беше такава певица – разхождаше се из целия регистър на женския глас. Но големите трудно намират равновесие между изкуството и реалния живот“, реди спомени Кабауванска.

Друго женско присъствие в живота ѝ, с което се гордее, е на Блага Димитрова. „Заедно с нея и проф. Клементина Иванова основахме фондация „Райна Кабауванска“. Създадохме я в нача-

лото на демокрацията. Питайха Блага какво мога да направя за моята страна. Тя каза, че най-добре е да се помогне на изоставените деца, които тогава бяха хиляди. И я направихме за изоставени деца с артистичен талант“, казва Райна.

След смъртта на Блага Кабауванска събира 10-те ѝ тома с романи и стихове. „Те стояха в един склад и не се разпространяваха. Ние с Нов български университет казахме на издателя – ще платим всичко, но тези томовете трябва да се разпределят, където могат да се четат – по читалища, по библиотеки, а не да стоят по складовете. Аз взех тази инициатива в свои ръце“, горда е с решението си певицата.

Кабауванска има в биографията си и една изключителна среща – с колежата Лучано Павароти. „Той беше естет, артист с красив глас. Не е достатъчно, че бяхме приятели. Между нас имаше голяма обич, респект. Единствената ни обща опера бе „Тоска“. Познавахме се семейно, уважавахме се, дори имахме академия в Модена, в която преподавахме заедно. И затова много трудно ми беше да пея на изпращането в последния път на Лучано. Пяхме с Андреа Бочели, а на мен гърлото ми беше пресъхнало“, казва българката, която дълги години се доверява единствено на тримата от близкото ѝ обкръжение.

Баща ѝ умира мистериозно, създава „Балкантурист“

Една голяма трагедия, свързана с близък роднина, преживява Райна Кабауванска в своя живот. Още съвсем млада – едва на 21 години, тя губи своя баща – известния ветеринарен лекар от Пловдив и създател на „Балкантурист“ г-р Ячо Кабаувански.

Бащата на Райна в първото десетилетие след 9 септември 1944 г. е бил уважаван лекар, интелектуалец и родоначалник на туризма у нас. Но той е трън в очите на чузунените глави от Народната милиция и на млади карриеристчета от компартията, които гледат да си припишат заслугите за налагане на народната власт. Макар че е криел партизани в дома си и е вярвал в комунистическите идеи, г-р Ячо Кабаувански бил приятел с мнозина безпартийни и недолюбвани от властта писатели и общественици. През годините той имал близки отношения с писателите Елин Пелин и Чудомир, с художниците Борис Ангелушев и Дечко Узунов, със скулптора Андрей Николов, с проф. Александър Балабанов.

Истинското име на колоритния филибелия е Яким Иванов. Роден в Пловдив през 1907 г., завършва ветеринарна медицина в София и работи като ветеринар в Созопол и Бургас. Самият той пишел тайно разкази и дори ги издавал, но под литературния псевдоним Марко Поло. Артистичният доктор решил обаче да смени и истинското си име с по-атрактивно и си измислил фамилията Кабаувански. Тя се родила, като г-р Яким Иванов сложил турското „каба“ и полското „ски“ към своето име. След 1944 г. той станал кръстникът на българския туризъм и направил много за развитието му не само в родния си Пловдив, но и в цяла България.

По идея именно на Кабаувански през 1948 г. се ражда първата държавна туристическа фирма у нас – „Балкантурист“. Той става и неиният първи генерален директор. Лекарят общественик действа с размах и прави план за превръщане на България в значима туристическа дестинация. Пак по негова инициатива се ражда курортът Златни пясъци. По негово време са построени няколко хотела.

Харизматичният общественик умира мистериозно през септември 1955 г. край Ихтиман на връщане от командировка, още ненавършил 50 години. От милицията съобщават на семейството, че Ячо Кабаувански е загинал при катастрофа с камион, в който пътувал. Според запознати обаче в гробна на самото му е намерен билет за влак, с който той е трябвало да пътува от морето.

„Помня тези велики хора от детството си – Елин Пелин, Дечко Узунов, проф. Александър Балабанов, като идваха на гости у нас. Защото бяха и много хубави всички, или поне така ми се

струвало. Елин Пелин беше висок и хубав. Не се сещам по какъв повод, но помня какво ми каза веднъж: „Ти запомни: гъб в саксия не расте“. Бяха приятели с баща ми, който беше много въдърновен човек. Рядка личност, винаги имаше вулкан от идеи. Беше ветеринарен лекар на пристанището в Бургас и така се запознали с майка ми, но винаги с много широки интереси. Пишеше книги например, направи „Балкантурист“ и си спомням, че казваше на мен и братчето ми: „България може да стане Швейцария на Балканите“. Това е било преди 70 и повече години! Той направи и първите хотели на Златни пясъци. Освен това всичките художници и писатели му бяха приятели и той правеше културни бригади по селата. Водеше Елин Пелин да си чете разказите и актьори да рецитират. Нещо невероятно! Баща ми беше комисар по снабдяването едно време и така организираше нещата: „Ела да ми четеш в едн-кое си село, а пък аз ще ти дам една луканка“, разказва Райна. Понеже в хотелите, които построил, сложили картини на български художници, го набедили в буржоазност.

„За мен е болезнена темата за отварянето на досиетата. Моето не искам да го видя! Артистът трябва да се изявява, а пък в какъв режим ще го прави, е въпрос на случайност. Казват, че Караян е бил нацист? Не може да го обвиняваш в това само защото е почнал да работи в нацистка Германия. Ами той се ражда, той е диригент, трябва да дирижира някъде. Това е режимът! Аз съм се родила тук и когато ми направиха договор за Метрополитън опера, отидох с червеня паспорт да взимам американска виза. И се кълях, че никога не съм била член на комунистическата партия, което е истина, че никога не съм била в младежки комунистически съюзи. Къля се като нищо! Как няма да се къля? Трябва да пея, аз съм артист, трябва да отида в „Метрополитън“! Отивам да си взимам българска виза в посолството и нашият посланик ми казва: „Пък ти, като си в Ню Йорк, поглеждай се малко, пък после ела да си поприказваме“. Викам: „Разбира се“. Сигурно го има в моето досие, но никак не ме интересува. Отидете да го прочетете. Това е пътят на артиста – или ще се изявява, или ще стои въкъщи като политически затворник“, твърда е Райна.

Самата тя като българка преодолела подозренията към нея за това, че идва отвъд желязната завеса, със спокойствие и без притеснение.

„Нямам конкретен спомен, но помня един голям официален обяд в Метрополитън опера, когато убиха Джон Кенеди и всички онемяхме, когато го съобщиха“, казва Райна.

С бившия Първи – Тодор Живков, певицата се е срещала, но смята, че са я ползвали „като медал“.

„Аз никога не съм се отказвала от българското си гражданство. Тодор Живков ми казваше: „Хајде бе, ела си тука, а на мъжа ти ще му дадем една фабрика“. Не вярвам да разбираше от опера, но идваше в лявата ложка да ме слуша. Знаете ли, аз не мога да разбера напоследък каква е тази носталгия по социалното? У мен няма такава. Самата аз си спомням с ужас как след моя най-първи учебен ген се върнах от училище въкъщи и отидох при баща ми с въпроса: „Ти ли си мой баща, или Сталин?“. Как да не го питам, след като 15 септември мина при постоянното повтаряне на: „Вашият баща е Сталин. Той се грижи за вас и той мисли за вас“. Не мога да разбера как има хора, на които им е мъчно за тогава. Може би е само защото са били млади и милаят именно за своята младост. Лично аз не тая добри чувства към комунизма“, казва Кабауванска.

Оперната прима още не може да забрави времето, в което е живяла.

„Бях дете по време на бомбардировките през войната, евакуациите. Спомням си как слагаха труповете на партизаните на площада, а аз ходех да видя дали баща ми е сред тях. Така че моята генерация преживя страшни работи. Да не говорим за комуни-

Семейството ми е щастлив остров

Райна в младостта си

На сцената на Метрополитън опера

Райна в ролята на Агнес от „Беатриче ди Тенда“ на Белини

С Дзита Фумагали, жената, която ѝ подава ръка в професията, личен архив

© ЛИЧЕН АРХИВ

тическият период, когато всичко беше една голяма лъжа. Днес обаче виждам, че в България демокрацията не е изживяна. Виждам страшни социални контрасти. В Европа тези разлики не са толкова ярки, защото те са минали по този път отдавна. Но у нас условията на тази незряла демокрация са госта жестоки към някои и госта щедри към други. Това много ме смущава. Виждам страшни богатства, които не се знае откъде са, и в същото време голямата мизерия на хората, които ровят в боклука. Много се надявам нещата да се променят. Трябва да се променят“, споделя Райна.

Маестрата вмъква със самоирония, че май е взела артистичната лудост на своя баща и дисциплината и методичността на майка си. Докторът бил бохем, свирел на всичко, което пипне, а съпругата му Стайка, съвсем различна от него – рационална и строга, преподавала физика във Втората девическа гимназия. Певицата днес е особено благодарна на нейните всекидневни шамари, защото този метод показал своята педагогичност на практика. Мама Стайка я сложила още като малко дете на пианото, пак с бой, и така Райна овладяла този безценен инструмент, който ѝ служи върно в кариерата.

Райна Кабауванска: не съм вярваща, но циганка ми предрече известността

Райна Кабауванска не вярва в чудеса, защото смята, че човек ги прави с делата си. Дразни се от „пазарския манталитет“, както нарича отношенията в света на операта и извън нея, но не сваля гарда.

„Расла съм в чист комунизъм, така че не съм вярваща. Когато отидох в Италия, започнах да чета Евангелието и Библията, за да имам представа каква е нашата религия. Всички бяхме някак инстинктивно тероризирани от режима, дори баба ми се криеше и от нас, внуците и, когато се кръстеше. Расла съм абсолютно без идея за вяра и религия“, казва певицата. Тя никога не е имала желание да ходи на посещение при петричанката Вангелия Гущерова – Ванга, да ѝ гледа миналото или бъдещето. „Не съм ходила, абсолютно не съм и суеверна, а съм рационална. Гяуров ходи при Ванга, това го знам от него. Но аз не“, казва тя.

За своите 89 години обаче певицата има само една случка, която я е възхитила по отношение на суеверието. „Като бях малко детенце и с баща ми веднъж се разхождахме в бургаската Морска градина, циганка ми взе ръката и каза: „Виждам те като царица с едни дълги грехи и корона. Ще си винаги на път, винаги с музика и много известна“. Това трябва да е било 1940 г. Но да, всеки път, когато излизам на сцената с корона на главата, си спомням за това пророчество“, усмихва се Райна.

Певицата не вярва и в т.нар. „карма“, която човек си изгражда и е свързана с рода му, но често се пита какво значи да се родиш на определено място. „Не започва ли всичко оттам? Например: раждам се в България и какво трябва да се случи, за да тръгна по света? Невероятно е как се осъществява животът на един човек. Ако се бях родила, да речем, в Африка, може би щеше да е невъзможно да бъда себе си днес“, разсъждава тя.

Примата спасява човек от смъртта

Мъжът се казва Константин Аврамов. Двамата с певицата се виждат всеки път, когато тя е в България. С днешна дата той е възрастен, но историята, която разказва, е като сюжет за филм.

Константин е израснал по сиропиталища. През 1969 г. бил рулеви на един български кораб – обикновен български моряк. По корабите атмосферата е тежка. Често не издържат – някои започват да гледат в една точка, „Хванало го желязото“ е жаргонният лаф за тези хора. Някои се пропиват. Константин подготвил „спасителния пояс“ – куфар с книги (обща Киркегор), музика – камерна и оперна, спорт, помагала за учене на чужди езици. Нестандарт-

ното обаче е винаги опасно. Останалите не го приемат, не го разбират, взимат го на подбив и започват да издевателстват над него. Един ден капитанът го кара да му почете американска преса. И тогава Константин открива едно съобщение, което му привлича вниманието: българското сопрано Райна Кабауванска ще пее с Доминго в „Дон Карлос“. Решава да ѝ напише писмо, без да се надява на отговор, знае колко са заети звездите. Поздравява я с турнето ѝ в Америка, разказва за кораба – галеч в морето, но все пак близо до Хюстън. Пише, но не знае докъде да го адресира. Избира най-простия вариант – Хюстън, операта. За Райна Кабауванска. Животът на кораба прогълтва да е все така угнетяващ, че Константин не издържа и решава да се самоубие. Търси подходящ вариант (нали знае да плува), вече е решил как ще стане и... го вижат. „Константине, имаш писмо. Ти откъде познаваш Кабауванска? „Защото на плика пише хотела, от който идва то. И лъжата в главата на младежа се ражда. „Тя ми е братовчедка.“. Бомбата мигновено се пръсва из кораба, това променя отношението, а милото писмо от певицата и черно-бялата ѝ снимка вливат сили у Константин да се върне към живота.

„След това късно вечерта измъкнах тежестта, с която трябваше да се самоубия, довърлях я до ръба на кърмата, бутнах я с крак и тя полетя надолу, но без мен. После вдигнах лице нагоре към небето и казах на покойната ми баба, която си отиде, преди да ме вземат в пансиона: „Колко си била права, мила бабо. Ето че и при мен гоуде русалката да ме спаси в най-тежкия ден. Тази русалка е Райна от приказките, които ми четеше“, разказва Константин пред италианската преса.

Певицата от своя страна с усмивка си спомня случката. „Спасила съм човешки живот. Та това е толкова хубаво! Винаги отговарям на писмата на хората, които ми пишат. С Константин се запознахме отдавна и често се виждаме, когато съм в България. Г-н Аврамов е и много добър поет. Той ми посвети и стихотворение – „Джокондата“. Аз обаче му отказах да подари апартамента си на моята фондация. В никакъв случай“, казва Кабауванска.

Любимият ѝ мъж Франко се напил преди да ѝ предложи брак

Сред най-важните запознанства в живота на Райна Кабауванска се оказва срещата с бъдещия ѝ съпруг Франко Гуангалини.

„Влюбихме се с моя мъж в процеса на работа върху „Франческа да Римини“, той беше режисьор. Много хубав спомен имам отпогава. И заради това нашата дъщеря се казва Франческа, кръстихме я на тази героиня. Да си призная, Франко не ме впечатли с хубост, но беше интелигентен и духовит, караше ме много да се смея. Спомням си дори как веднъж гледах през прозореца на хотела и го видях да върви по улицата. Казах си: „Боже, колко е грозен“, разказва през смях Райна.

Предложението за женитба пък певицата получава много романтично. „Пеех в Метрополитън опера в Ню Йорк. Той много се страхува да лети със самолети и пристигна на летището абсолютно пиян. В това състояние, докато пътувахме към хотела, той ми предложи да се оженим и аз приех. Беше много смешно“, спомня си тя.

Любопитното е, че всъщност мъжът ѝ е аптекар, но има и артистично образование.

„Франко е голямата ми любов. Той е не само съпруг, но и приятел, съветник. С него имах голям шанс в живота – намерих си точния мъж“, казва за живота си с любимия Райна Кабауванска.

Домашният „Лувър“ на Кабауванска и Гуангалини

Животът на Райна Кабауванска в Италия може да се сравни с приказка. Още с отварянето на входната врата на апартамента

Със световния си майсторски клас

и неподготвеният посетител попада в прелестен семеен музей, твърди италианската преса. Защото в този дом с много вкус Райна Кабаиванска и съпругът ѝ Франко Гуандалини са погредили безброй произведения на изкуството.

Тя самата е свикнала да живее под погледите на светци и артефакти, защото те са голямата страст на съпруга ѝ Франко.

Още съвсем млад, само на 18 години, той поставя началото на своята невероятна колекция от теракотени скулптури.

Всичко започва малко след Втората световна война. Тогава заедно с много от манастирите и църквите в Модена, а и в цялата италианска област Емилия Романия, където е разположен градът, сериозно са засегнати и огромен брой от великолепните произведения на изкуството, които някога са ги украсявали. Повечето буквално са били захвърлени на улицата. Вандалското отношение към тези шедеври не оставя Франко Гуандалини равнодушен и той започва да пести от гробниците си пари, за да издирва, купува и реставрира захвърлените на бокука изображения на светци и маго̀ни.

Днес благородната му кауза да спаси изкуството, създадено в родния му град и региона, е високо оценена от най-известните италиански изкуствоведи. Общото между всички произведения, на които сбирката му е дала шанс за втори живот, е техният създател – скулпторът Бегарели.

Той е роден в края на XV век в Модена. През XVI век декорира повечето храмове в града, като използва похват, появил се за първи път именно в Модена – създава скулптурни композиции от фигури в човешки ръст, които да заместят фреските по стените и олтарите на църквите. Страстта на Франко Гуандалини към Бегарели едва ли е случайна. Историческите сведения сочат, че някогашното ателие на художника се е намирало в непосредствена близост до дома на най-страстния му колекционер. Нещо повече, то е „гледало“ към входа на църквата, която семейството на Райна Кабаиванска и Франко Гуандалини посещават от години и където е кръстена дъщеря им Франческа.

Характерното за творчеството на Бегарели е, че той създава изящни фигури, но не от мрамор, а от теракота.

В цялата област Емилия Романия не може да се намери друг материал освен тази червена глина. Оказва се, че от нея местните майстори успяват да създават галеч по-детайлни и наситени с фини емоции пластики, отколкото изваяните от мрамор.

Бегарели безспорно е бил един от най-добрите в това изкуство. Доказва го и възхищението, което му засвидетелства не друг, а самият Микеланджело. Минавайки през Модена, гениалният артист остава изумен от силата и въздействието на работите на Бегарели. Друга характерна особеност за стила на майстора от Модена е белият цвят – голяма част от творбите му са боядисани в бяло, за да напомнят мраморни фигури.

Усърден в своите колекционерски усилия, Франко Гуандалини не се задоволява само да спасява шедеврите на Бегарели от безумието и равнодушието на хората. Той е убеден в изключителната стойност на своята сбирка и не иска тя да остане затворена за стените на дома му.

Държи да представи великолепните малки пластики от XVI век пред ценителите и познавачите. Усетът му към красивото непрестанно му нашенва, че естетическата им стойност заслужава да получи професионално признание.

Първоначално не може да намери съмишленик, който да сподели неговата оценка. Докато не попада на изкуствоведа Антонела Мампиери – жената, нагърбила се да проучи в детайли творчеството на Бегарели и да направи официален каталог на колекцията „Гуандалини“.

След сериозна научна работа става ясно, че сбирката в дома на Райна Кабаиванска е най-красивата, събрала на едно място творби на Бегарели. Учените са категорични, че всеки италиански музей би се гордял тя да е негово притежание.

Общата любов към изкуството ни с Франко е тайната на щастливия ни брак

Специалистите твърдят още, че колекцията е една от най-представителните за изкуството на областта Емилия Романа. Тя дори е представена официално на научната общност в Италия.

За Райна Кабаиванска сбирката също е източник на естетическа наслада. Тя не крие, че се вълнува от поразителните емоции, които пресъздават теракотените фигури. Щастлива е, че живее сред тях, защото така завинаги е потопена в атмосферата на италианското изкуство, което буди у нея най-чисто възхищение.

Оперната прима не пропуска обаче да ни каже, че често се ядосва на италианците. Според нея те не могат да оценят изобилието от велики произведения на изкуството, които в тази страна могат да се срещнат буквално на всяка крачка. Не ѝ харесва немарливото им отношение и липсата на респект към творбите на гениални артисти, които тук всеки ще открие дори в някоя малка черква или върху фасадата на която и да е сграда.

С гордост обаче казва, че докато мъжът ѝ е страстен поклонник на фигурите от теракота, тя пък е не по-малко запленена от живописата. Всички картини в дома им са избрани и купени от нея.

„Всъщност може би именно общата любов към изкуството ни с Франко е тайната на щастливия ни брак“, споделя Райна. Макар на шега често да му се сърди, че и до днес живее в Могена заради него, вместо да се намира в столицата на операта – Милано.

„Какво да ви кажа, всички имаме нашите уязвения. Моите са по отношение на гъщеря ми Франческа. Тя сигурно е страдала много, защото, да си призная – още не ми прощава. Въпреки че и тя е вече майка на две деца и някак като че ли върви по моите стъпки – работи денонощно като археолог. Но аз пък наваквам с внуците ми – Джовани и Чечилия. Гледам често да съм с тях“, казва певицата.

Не спазва диети, няма операции, тренира се сама

Наричат Райна Кабаиванска Божествената. Самата тя споделя, че е просто жена, водила с лекота един двойствен живот, прескачайки постоянно от света на илюзията и невероятните страсти на сцената към този на нормалността и спокойствието в своя дом.

С добрите си гени обяснява великолепната си форма. „На сцената винаги съм била с елегантни обувки с високи токове. Уви, възрастта не прощава. Надявам се тези грозилци – маратонките, с които ходя, да изглеждат прилично, защото са със специални ортопедични подложки срещу смъкване на свода на стъпалото. Жалко, имах хубави крачка. Минало – заминало“, признава певицата, която, както обичайно, е абсолютно откровена за себе си.

„Никога не ме е интересувал моят външен вид, макар да си давам сметка колко е важно това за сцената и за кариерата. Но просто съм ощастлива от природата. Никога не съм спазвала диета. Заковала съм 61-62 кг при моя ръст – о, чакайте да видя в паспорта колко е – 1,67. Напротив – винаги съм си хапвала нещо сладко и задължително шоколад – той ме прави щастлива. За мен миналото не съществува – то е зад гърба ми. Никога не съм била вмениачена певица – да бъда аз, аз, аз, защо на мен не ми дадох тази роля, защо на друга – тези въпроси не са ме измъчвали, не съм се вмениачавала. Затова съм живяла без ревност и омраза – това най-много вреди. Това и лошотията. Търсила съм равновесие в живота. Винаги съм живяла проектирана в бъдещето, но вече не за такива дълги срокове, както в разцветта на кариерата си, когато знаех програмата си за години напред. Сега живея ден за ден, но винаги за утрешния ден“, казва Райна.

Тя не смята, че е пример за подражание, защото „всичко се дължи на щитовидната ми жлеза“, казва. „Ям всичко, ям много, но

Днес е по-трудно да имаш кариера от 1960 г.

организъмът ми го изгаря бързо. Обаче плащам за това хормонално безумие с безсъние – спя лошо. Е, все пак в замяна чета хубави книги до среднощ.“

Но Кабаиванска има друг начин да изглежда в прекрасна форма: „Може да звучи малко смешно. В Могена – града, в който живея в Италия, имаме малка група жени, приятелки, с които се събираме два пъти седмично за гимнастика – нищо особено, общо раздвижване. Не отдавам внимание на възрастта и работя, работя, работя. Да си призная честно, с годините ми изневерява паметта, но краката – не“, признава Кабаиванска.

През годините много пластични хирурзи са предлагали услугите си на певицата, но тя така и не се съгласявала.

„Спомням си как снимахме филмите „Тоска“ и „Веселата вдовица“. Режисьорът беше Мауро Болонини. Бяха наели специален гримьор, който ми сложи онези специални ластички, които изглаждат бръчките около очите и ликвидират месата, които падат под брадичката. Нишките са невидими за камерата, защото се крият под перуката. Бях прекрасна, в разкошен костюм с бродеири, с гърдан от няколко реда перли, с воалетка... И когато взех първия висок тон от арията си, тези ластички казаха „прас“ и се свърших с красотата ми... Е, човек трябва да приема всичко от смешната страна. Но в крайна сметка филмите станаха добри“, смее се Кабаиванска.

Относно грима 89-годишната маестра също сама се заема и с това.

„Винаги съм го правила сама, но за филмите е нужно за лицето да се погрижи специалист. Понасяла съм дори нещо като чорап, който се слага около лицето и го стяга, за да изглежда младо. Разбира се, очите, когато блестят, когато излъчват енергия и ентузиазъм, крият годините, но пък ръцете винаги ги издават. Наскоро гледах Магона с младото ѝ гадже. Изглеждаше чудесно, но си беше сложила едни черни ръкавички. Защото знае, че ръцете издават възрастта. Косата пък си поддържам с боя с руси рефлексии. Голяма роля играе подходящото бижу, шалчето, всичко да е съчетано“, обяснява певицата, която не обича да се оглежда често.

„Веднъж се стреснах, като се видях, но после си казах – ами това съм си аз. Такава, каквато съм. На 89 години. И точка.“

Дизайнерът на Грейс Кели още ѝ шие дрехите

В оперния свят и досега се разказва случка с Райна Кабаиванска, която звучи като анекдот. Преди години българката трябвало да изпълни коронната си роля на Тоска във Виенската опера. За беда обаче, нямало време да ѝ ушийт сценична греха по мярка и гардеробиятката извадила рокля на Монсерат Кабаие, в която можело да се поберат три Райни. За да излезе от конфуза, звездата усукала плата няколко пъти около тялото си и пля. Оттогава са минали десетилетия, но и днес примадоните завиждат на 89-годишната прима за перфектната ѝ фигура.

Вярна на себе си, Кабаиванска не изневерява и на дизайнера, който ѝ шие дълги години концертните рокли – 93-годишния Роберто Капучи.

„Той беше много известен, не само в Италия. При него си шиеха Грейс Кели, нобелистката Рита Монежина, много от големите филмови актриси като Клаудия Кардинале и Лив Улман. Въсъщност моите рокли не са много скъпи и понеже сме приятели, ми ги даваше на сносни цени. А пък те, неговите

© АЛЕКСАНДЪР ТОМПСЪН

Маестрата
на репетиция,
пее с
учениците
в зала
„България“

Артистка съм от татко, дисциплината е от мама

модели, са вечни. Ползвам ги от години, защото са класически – такъв е вкусът ми.

За всекидневие то си маестра Кабаиванска избира най-удобното. По поръчка, от бутици и откъдето ѝ падне. Казва, че предпочита „Армани“, защото при него всичко е много истинско. Харесва естествените материи – вълна и трико. Няма и много женски слабости. Сама се чуди защо е така.

„Едно време беше друго да си примадона. Винаги трябваше да бъда с кожени палта, със скъпоценни камъни. Които имаше най-големия брилянть, беше най-добрият. Които имаше най-дългото кожено палто, беше най-прочутият. Това беше нещо като статус символ. А сега – панталони, сака, някакво меко кашмирено шалче – и толкова. С годините ми става все по-важно да скрия краката си, които вече не са толкова перфектни. Ето, признавам и този грях“, елегантно се самоиронизира голямата певица. Слабост са ѝ единствено старите бижута. Не модерните, защото не я привлича толкова стойността, колкото изкуството, вложено в накита. Страстта прихванала от съпруга си Франко.

„Знаете ли, спомням си моята учителка, която си отиде на 102 години. Тя си имаше нейните перли и нейния брилянтен пръстен, който остави на мен. Баше си приготвила пред смъртта всичко. И в писмо до мен бе написала: „Оставам ти моя брилянть“. А той беше всичкото ѝ имане в живота. Този брилянть беше за нея накаръв грамаден капитал, свидетелство за минало, за театър, за сцена. И аз още го разхождам този брилянть по сцените“, признава Кабаиванска.

Но колкото и славни личности да е срещала през живота си, на каквито и сцени да е пля, Кабаиванска никога не е допускала известността да замае главата ѝ.

„Не съм искала да ме рисуват, но като бях на 26 години, в Катания имаше един много известен скулптор, който ми направи бюст и ми го подари. Не съм му позирала, сигурно от снимки е гледал. Много е хубав, още го пазя. Години по-късно една скулпторка пък ми беше направила бюст от грамадно дърво. Приличаше на труп, ужас! Бяхме го сложили с мъжа ми на загната седалка, но стоеше като жив труп. Тъкмо пресичахме една голяма река. Казах на мъжа ми Франко да спрем. И хвърлихме тази грамада от моста. След време археолозите може да го намерят“, смее се Райна Кабаиванска.

И друг лобопитен случай има в живота на певицата – деца, кръстени на нейното име. „Да, има вече няколко бебета с моето име. И в Италия вече за двете Райни знам“, казва с усмивка голямата Райна Кабаиванска.

За себе си тя скромно споделя, че най-силното ѝ качество е способността за самокритика.

„Аз съм това, което съм. И съм един привилегирован човек. Защото да се занимаваш с изкуство, с опера, това е голяма привилегия. Щастие е!“, казва певицата.

Учениците – нейната благословия

„Да си призная, много дължа и на младите хора, които са около мен и ме зареждат с енергия, и преди всичко на музиката. Това е моята котва за спасение. И в най-трагичните моменти в моя живот, каквито преживява всеки, се задължавах да отида до пианото, да седна и да посвирия. Това е единственото лекарство. Свирих нещо от Моцарт, от Бетовен... Знаете, че аз лично аккомпанирам на моите ученици.“

Това казва великата Райна Кабаиванска, която през 2001 година заедно с Нов български университет създава първия майсторски клас в България, а година по-късно е учреден и дарителски фонд в университета за стипендии на млади оперни певци за обучение в България и Италия. В своя майсторски клас голямата оперна актриса открива нови таланти, работи за тяхното оформяне и развитие и ги представя на международната сцена. През годините повече от 200 млади оперни артисти от цял свят са се обучавали в майсторския клас в НБУ. Фонд „Райна Кабаиванска“ в НБУ е присъдил 100 стипендии, отворили пътя на много млади оперни артисти по най-големите оперни сцени в света. Сред тях са Андреа Каре, Арсен Согомонян, Вероника Симеони, Витория Йео, Киара Изотон, Мария Агреста, Селене Дзанети, Симоне Лим, София Соловий – звезди на световните оперни театри. Александрина Михайлова, Ауга Паску, Ариана Манганело, Виктория Питс, Джузепе Инфантино, Рейналдо Дроз, Тони Незич, Хе Канг пък са в началото на обещаваща международна кариера. Десетки певци, солисти на оперните театри в България, са шлифовани в майсторските класове на Маестрата – Божидар Божкилов, Вера Гергинова, Даниела Нунева, Йоана Кадиуска, Костагин Мечков, Мария Рагоева, Мила Михова, Силвия Тенева, Цветана Бангаловска.

„Винаги съм строга към своите възпитаници. Предпочитам да казвам истината и да не създавам илюзии на никого. Смятам, че честността е много по-коректна от моя страна и по-полезна за тях. Може би често наранявам много млади деца с думите: „Няма база, няма талант, не можеш да се бориш срещу природата“, но поне не ги зальзвам да хвърлят своя труд и енергия на вятъра“, откривена е Райна.

На 15 септември в Античния театър в Пловдив, седем артисти от Школата, „Кабаиванска“, които са и стипендианти на дарителския фонд „Райна Кабаиванска“ в НБУ, представиха вдъхновяващ спектакъл с известни арии и ансамбли от знаменитата кариера на Райна Кабаиванска. Александрина Михайлова – блестящата млада надежда на българската оперна традиция; Бая Саганелидзе – впечатляващото грузинско мецосопрано, носителка на стипендия на името на Христина Ангелакова; Вероника Симеони – солистка на „Ла Скала“, „Ковънт Гардън“, Метрополитън опера; Мила Михова, Рейналдо Дроз и Тони Незич – чаровното ново поколение с впечатляващи дебюти през годината в компанията на световни звезди; София Соловий – украинското сопрано, солистка на Театро Реал и Виенската опера, операта в родния Львов.

Кабаиванска се свързва със съдбите на всички артисти, които обучава. „Започвам да ги обичам. Трябва някак си психически да ги разбереш и да им помогнеш. Това е сложен процес, защото понякога трябва да си жесток. Аз искам да свикна учениците си най-вече на дисциплина. Защото понякога младите искат друг да им е виновен. Не поемат отговорността върху себе си. А пък певецът е сам на сцената и трябва сам да се защитава, да се пребори с публиката, с оркестъра, понякога и с диригента. В тази кариера няма милост“, казва Маестрата.

Човекът, който я върна в България

„Нов български университет е за мен преди всичко една човешка връзка. Аз първо се запознах с проф. Богдан Богданов. Пеех в Гърция и той бе посланик там. Видях у него невероятна култура и магнетизъм. И когато направихме с Блага Димитрова фондацията, проф. Богданов започна да гради Нов български университет. Много отпреди се запознах с Георги Текев, който е мой адмиратор от дете, а сега е изпълнителен директор на НБУ. По своя инициатива, със страхотен труд и много обич той направи майсторските класове. И слава богу, да ви кажа, че има такива отношения и такива българи сред нас.“ Това казва Райна Кабаиванска за хората, които са я върнали в страната, за да изпълни мечтата си да предаде уменията и знанията на младите хора. „Защото да си учител, е мисия и призвание. Да оставим нещо за бъдещите поколения“, казва великата Райна Кабаиванска.

ДРУГИТЕ ЗА НЕЯ

МАРИО ДЕЛ МОНАКО – ТЕНОР ЗА „ОТЕЛО“:

„Тя беше може би най-обещаващата звезда сред женския оперен елит.“

La Mia vita e i miei successi, 1982 г.

ЛУЧАНО ПАВАРОТИ – ТЕНОР:

„Тоска на миналото е Мария Калас. Тоска на нашето време е Райна Кабаиванска.“

Виена, 1994 г.

ПЛАСИДО ДОМИНГО – ТЕНОР:

„Райна Кабаиванска е много интелигентна и фина изпълнителка. Участвахме заедно във филма „Тоска“ и станахме приятели.“

„Култура“, 1979 г.

ДЖОН РОДИ

„Кабаиванска е необятна – всяка нейна роля прилича на фреска на прочут художник.“

ГЕНА ДИМИТРОВА – СОПРАНО:

„За мен Тоска това е Райна.“

БНТ, 2000 г.

МАУРО БОЛОНИНИ – РЕЖИСЬОР:

„Героините на Райна са без маски, те не са традиционни. Нейната честност ѝ помага да открие същината, истината в образа. На сцената тя е винаги истинска. Мечтая да поставя „Макбет“ с нея.“

ДЪГЛАС УОТ

„Райна Кабаиванска е кралица във всеки инч!“

ДЖОРДЖО ГУАЛЕРЦИ

„Райна притежава таланта на Магда Оливеро и Клаудия Муцио да се преобразява на сцената и успя да възроди веризма от неговия упадък.“

ХЕРБЕРТ ФОН КАРАЯН –ДИРИГЕНТ:

(За „Трубадур“ през 1978) „Скъпа Райна,... вашата интерпретация от вокална и артистична гледна точка ще остане завинаги модел за съвършенство!“

Залцбург, 1986 г.

ДЖОРДЖО ГУАЛЕРЦИ

„...Една безупречна певческа линия по тембър и богатство на цветовете, придружена от първокласна музикална интелигентност, от едно сигурно чувство за стил и безпогрешен вкус, които проникват и се преливат в лъкатушните гънки на фразата, ославяща се на промъкващата се нежна игра на нюансираните модуляции, отразяващи се така силно на финото обаяние на „пианото“ и „пианисимото“, както и на сигурността на височините –звучни и с чуден тембър.“

Discoteca, 1973 г.

ДЖОРДЖО ГУАЛЕРЦИ ЗА „ТРАВИАТА“:

„Разбира се, когато Виолета е Райна Кабауванска, очарователна гама и неповторима актриса, не възникват трудности нито за режисьора, нито за художника...Пълно единство между намерение и осъществяване в трето действие. Това беше наистина незабравимо изпълнение!“

Opera, 1974 г.

ЧЕЛЕТИ:

„...За Райна Кабауванска бих отредил като девиз на хералдически герб: „Във всяко нещо и в най-малката подробност необятна“...И през времето, когато не пее, тя все пак винаги изпъква с жест или с лицеизраз. Достатъчно е да мръдне малкото си пръстче и да съвси вежди, за да привлече вниманието на публиката. Пее с голяма техника; някои вокални препятствия преодолява с труд, но ги побеждава; обича „пианото“ и „пианисимото“. Дяволито промъква за по-голяма изразност най-виртуозното и най-неочакваното. Тя е най-превъзходната актриса-певица на нашите дни –винаги малка и необятна!“

Week-end, 1979 г.

АДРИАНО КАВИКИ:

„Райна Кабауванска –главна героиня на сценичния и вокален план... Райна Кабауванска беше истинска героиня на спектакъла като актриса и блестяща като певица. Нейното пеене, наситено с граматизъм, обхваща една рядка гама от вокални могулации, даващи на персонажа възхитителна автентичност.“

Il Resto del Carlino, 1974 г.

АРУГА:

„... Отнася се за главната героиня...“

Това е Райна Кабауванска, изискана актриса с интересен глас. В гласа ѝ – чудни нюанси на носталгия, ясна дикция и изразителност в борбата и в мъката, възбуждащи трепети в моментите на силни чувства, умения да придаде трудната подвижност на болната и интелигентност да изрази неравенството в обществото.“

Il Giorno, 1974 г.

МАКС КАЙНДЛ ЗА „ТРУБАДУР“:

„...Райна Кабауванска, която владее своя светъл сопранов глас с виртуозна лекота и притежава цяла гама от цветовете – от сребристия ликуващ тон до замиращата бледност – придава на образа на Леонора човешка близост, богата на внушения...“

Salzburger Nachrichten, 1978 г.

МИРЕЛА ФРЕНИ –СОПРАНО:

„Удоволствие е за всеки да пее в компанията на такъв професионалист, какъвто е Райна Кабауванска.“

„Култура“, 1979 г.

ТЕОДОРО ЧЕЛИ ЗА „МАНОН“:

„Спектакъл, какъвто от години не сме гледали в Италия!“

1981 г.